

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади

Студента 3 курсу, 6с групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
спеціалізації «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Тимофєєва
Андрія
Валерійовича

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

(підпис керівника)

Головня
Юлія
Ігорівна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук,
доцент

(підпис гаранта)

Головня
Юлія
Ігорівна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	5
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	15
2.1. Діагностика соціально-економічного розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади	15
2.2. Рекомендації щодо формування стратегії соціально-економічного розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади на сучасному етапі	19
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	24

ВСТУП

Реформа децентралізації докорінно змінила підхід до державного управління та адміністрування в регіонах. За цією реформою місцеве самоврядування отримує більше повноважень для управління місцевим бюджетом та у прийнятті рішень. Такий механізм провадження регіональної політики зумовлений збільшити економічний розвиток регіонів та підняти рівень різних регіонів України на один рівень.

Актуальність дослідження полягає в тому, що з такою законодавчою новелою на органи місцевого самоврядування покладається значно більша відповідальність за сталий розвиток місцевих громад, а впровадження реформи відбулося у 2014 році, тож емпіричного досвіду ефективної місцевої політики наразі немає. Дослідження механізмів, інструментів та практик за нової системи самоврядування є важливим для реалізації цілей, закладених у реформу децентралізації.

Дослідження цієї теми привертає увагу багатьох українських дослідників. Значний внесок у дослідження цієї теми внесли такі дослідники, як Я. Жаліло, М. Рабінович, О. Хандій, О. Берданова, В. Вакуленко та ін.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади.

Предметом дослідження є механізми, інструменти та практики ефективного стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад на прикладі Петриківської об'єднаної територіальної громади.

Метою дослідження є дослідити особливості формування стратегії соціально-економічного розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади.

Зазначена мета потребує вирішення таких **завдань**:

- визначити ключові відмінності у способі реалізації регіональної політики до реформи децентралізації та після
- проаналізувати розвиток реформи децентралізації в Україні
- визначити теоретичні та методологічні засади стратегічного планування об'єднаних територіальних громад

- розглянути методологію стратегічного планування об'єднаних територіальних громад
- охарактеризувати Петриківську ОТГ
- проаналізувати План сталого розвитку Петриківської ОТГ
- надати рекомендації до покращення Плану сталого розвитку Петриківської ОТГ

Для досягнення поставленої мети було застосовано такі методи: дедуктивний, індуктивний, порівняльний, емпіричний та ін.

Інформаційною базою дослідження стали: Закони України, офіційні матеріали Кабінету Міністрів України, Петриківської ОТГ, прес-центру ініціативи “Децентралізація”, оперативна інформація міністерств та відомств, праці вітчизняних і зарубіжних науковців з проблеми дослідження, а також інформаційні ресурси інформаційної мережі інтернет.

Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний текст роботи становить 20 сторінок. Список використаних джерел містить 27 найменувань, викладених на 4 сторінках.

РОЗДІЛ 1. СТРАТЕГІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Реформа децентралізації розпочалася в Україні у 2014 році. Уже довгий час серед експертів, науковців, ЗМІ та громадськості велося обговорення необхідності збільшення самостійності влади на місцях та відхід від директивного планування центральними органами. Децентралізація – це передача повноважень та фінансів від державної влади органам місцевого самоврядування.

У квітні 2014 року тогочасним Урядом було схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади[9]. Для повноцінного реформування способу взаємовідносин центральної та місцевої влади і розподілу повноважень постала необхідність внесення змін до Конституції у 2014 році, проект яких був розроблений у 2015 році та був високо оцінений Венеційською комісією – консультативним органом з конституційного права при Раді Європи [1]. Однак на той час зміни до Конституції не були внесені.

Одним з програмових законів реформи є закон Про добровільне об'єднання територіальних громад [17], який уможливив добровільне об'єднання населених пунктів в ОТГ. Прес-центр ініціативи “Децентралізація” надає такі ключові результати реформи за 2014-2015 роки [13]: створення 876 отг до складу цих ОТГ увійшли більше 4000 колишніх місцевих рад. 9 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими; зростання місцевих бюджетів на 165, 4 млрд грн – з 68,6 млрд у 2014 році до 234 млрд у 2018 році, державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури зросла у 39 разів, було створено 123 центри надання адміністративних послуг в ОТГ, прихильність громадян до реформи зросла до 60%; відповідні результати зображені у рис. 1.1

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНІ 2015-2018

найважливіші цифри першого етапу реформи

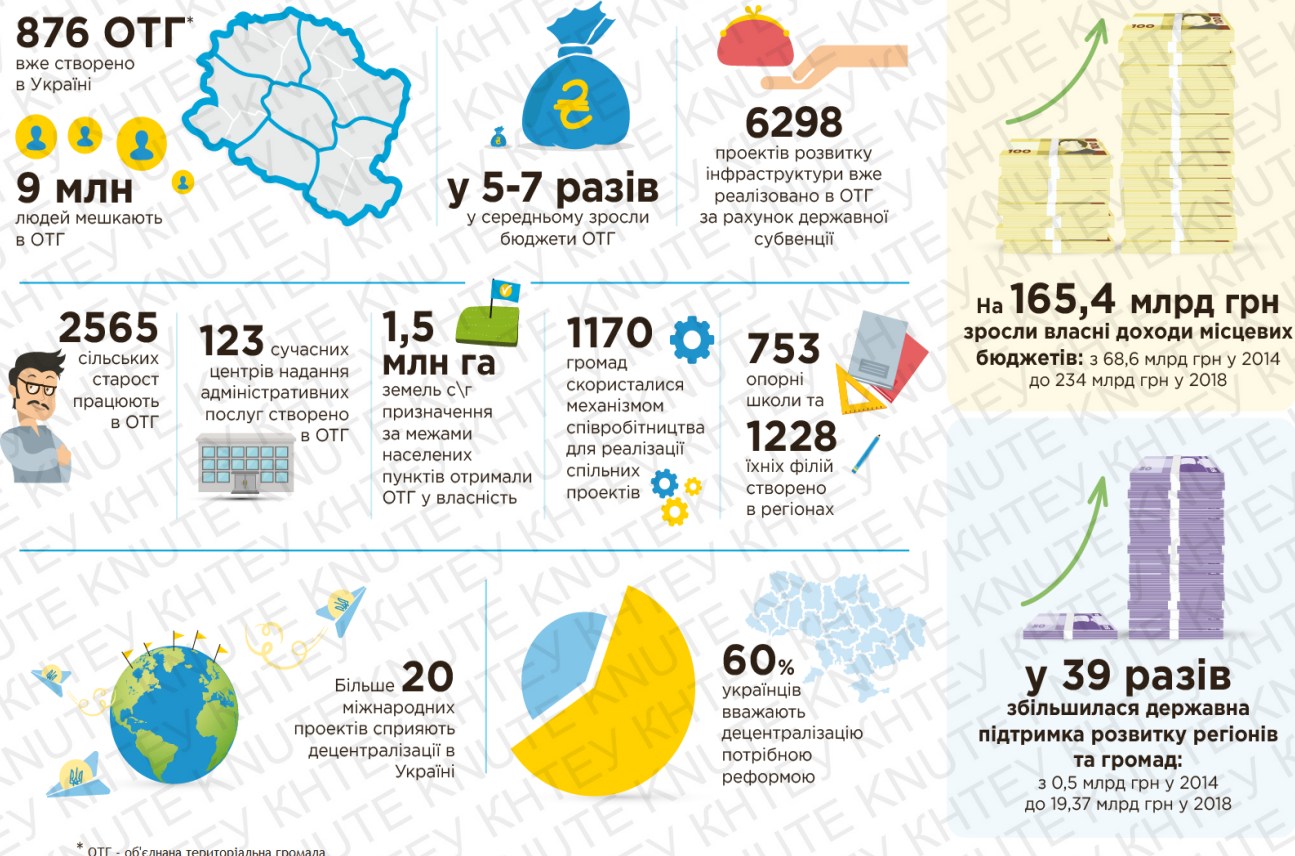

Рис. 1.1. Результати реформи децентралізації в Україні

Як зазначають українські дослідники А. Сава, О. Олійник, О. Довгань, проблема недостатньої розвинутості сільських територій полягає у низькій економічній спроможності реалізовувати свої повноваження. Існуючий адміністративно-територіальний устрій показав свою неспроможність задовольнити потреби місцевого населення у ефективному місцевому самоврядуванні, низьку спроможність до створення комфортних умов життя, надання якісних адміністративних послуг, медицини та освіти [19]. Засади на вирішення цих проблем закладені у таких документах, як Стратегія сталого розвитку “Україна-2020” [22], Концепція реформування місцевого самоврядування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [10], Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [6].

Офіс реформ Кабінету міністрів України окреслює, що реформа децентралізації має вирішити такі проблеми [7]:

- зменшити залежність територій від центру;
- збільшити інвестиційну привабливість територій;
- підвищити інфраструктурну, кадрову та фінансову спроможність громад;
- покращити демографічну ситуацію;
- підвищити якість надання адміністративних послуг;
- збільшити довіру громадян до влади;
- знизити рівень корупції.

Ініціаторами добровільного об'єднання територіальних громад можуть бути: сільський, селищний або міський голова, депутати селищної, сільської або міської ради, члени територіальної громади в межах місцевої ініціативи, органи самоорганізації населення. Пропозиція має включати у себе перелік громад до об'єднання, визначити адміністративний центр та назву ОТГ. Об'єднана територіальна громада є правонаступником всього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися, з дня набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною такою об'єднаною територіальною громадою. ОТГ формують спільний бюджет та визначають самостійно порядок його дистрибуції [15].

Як зазначають українська дослідниця Валентина Романова та німецький політолог Андреас Умланд, об'єднання районів в об'єднані територіальні громади також скорочує витрати державних адміністрацій та підвищує їх ефективність. До місцевих повноважень передаються такі, як свобода місцевого планування, контроль за використанням місцевих земель та майна та адміністрування місцевих шкіл. Також ОТГ проводять ініціативи крос-громадівської співпраці, делегуючи певні повноваження від однієї громади до іншої та імплементуючи спільні проекти, наприклад, об'єднання фінансової інфраструктури та створюють органи для виконання спільних завдань, наприклад, охорони навколишнього середовища [2].

Однак все ще існує необхідність законодавчого роз'яснення нових вищих субрегіональних виконавчих комітетів та рад. Цей процес повільно просувається також через низький темп об'єднання громад в ОТГ відтермінується процес редистрибуції адміністративних повноважень в цілому по Україні та виконавчий контроль за базовими адміністративними послугами. Також дослідники застерігають, що добровільний формат об'єднання має також свої негативні наслідки. Марина Рабінович вказує на такий приклад: невеликі сільські населені пункти об'єднують в ОТГ з іншими сільськими населеними територіями задля уникнення політичного тиску з боку сусідніх невеликих міст, що розвиваються. З іншого боку, зазначені міста мають достатньо високий рівень працевлаштування та відмовляються об'єднуватися з сільськими громадами задля того, щоб не ділити надходження до свого місцевого бюджету з біднішими сусідами. За таких умов важко прогнозувати очікуване економічне зростання об'єднаних територіальних громад[18]. Однак незважаючи на вищевказані успіхи реформи, диспропорційність територіального розвитку досі є разючою.

Як зазначає науковець Ярослав Жаліло, зростання мобільності капіталів, товарів та послуг змінило погляд на вагомість чинників географічного розташування, послабивши їх вплив. Традиційні економіко-географічні чинники, на кшталт природних, трудових та енергетичних ресурсів і т.д. більше не відіграють такої основоположної ролі для розвитку регіонів, що підштовхує до зміни акцентів у виробленні державної регіональної політики. Жаліло зауважує, що модерні соціально-економічні стосунки підштовхують інклюзивність локальних економік, тобто залучення у формування та отримання результату всіх членів спільноти та відчуття відповідальності за цей результат. Таким чином формуються консолідовані інтереси територій. У свою чергу, це посилює згуртованість спільноти й формує консолідовані інтереси територій. Формується суспільний запит на встановлення прозорого зв'язку між результатами економічного розвитку держави і регіону та конкретними зрушеннями в якості життя людей і громади в цілому[9].

У таблиці 1 відображені ключові зміни у підході до формування державної регіональної політики:

Таблиця 1.1

Зміна підходів до формування державної регіональної політики

	Традиційна регіональна політика	Нова регіональна політика
Цілі	Балансування економічного розвитку через тимчасову компенсацію розривів розвитку між регіонами	Виявлення та реалізація прихованого та недооціненого потенціалу розвитку регіону
Стратегії	Секторальний підхід	Інтегровані проекти розвитку
Інструменти	Субсидії та державна допомога	«М'яка» та «тверда» інфраструктура
Суб'єкти	Центральний уряд	Багаторівневе врядування
Філософія	Перерозподіл ресурсів від більш розвинутих до менш розвинутих регіонів	Розбудова конкурентного регіону шляхом залучення всіх регіональних суб'єктів розвитку та використання ключових активів регіону

Досліджуючи вітчизняну проблематику С. Шульц звертає увагу на те, що цілі та пріоритети місцевих громад не завжди рівноцінні завданням державної регіональної політики, тому ототожнювати державну регіональну політику з децентралізацією не є доцільним. Державна регіональна політика спрямовується на розвиток регіонів в цілому, так і щодо територій з особливими умовами розвитку (або особливостями географічного розміщення), в той час як децентралізація спрямована на передачу місцевій владі права до використання власних ресурсів на задоволення місцевих потреб. Децентралізація є інструментом державної регіональної політики для стимулювання економічного зростання територій та і підвищення рівня життя населення. Однак варто пам'ятати також, з огляду на зазначені вище факти, що по-перше, все ще дуже багато громад не долучилися до орг та підпорядковуються органам районного та обласного значення, по-друге, інтереси об'єднаної територіальної громади не завжди співпадають з інтересами регіону в цілому, адже існуватимуть конфлікти центр-периферія.

Автор підкреслює, що регіональна політика України методично та послідовно спрямована на підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів і зменшення міжрегіональної диференціації, а також сприяння міжрегіональної інтеграції. У рамках децентралізації дослідник виділяє такі ризики для ведення державної регіональної політики:

- низький рівень координованості реформ в сфері державної регіональної політики, адміністративно-територіальної реформи, реформи місцевого самоврядування

- постійний конфлікт інтересів між органами державної влади та місцевим самоврядуванням, звідси неврегульовані права та повноваження регіональних, районних та місцевих органів управління

- відсутність чіткої процедури та критеріїв укрупнення адміністративних районів і розподілу повноважень

- часта проблема відсутності меж адміністративно-територіальних одиниць, конфлікти щодо прав власності

- законодавча невизначеність механізмів передачі і використання земельних, майнових та інших ресурсів ОТГ

- відсутність контролю за ефективністю використання ресурсів ОТГ

- невизначеність ресурсного забезпечення розвитку територій з особливими потребами розвитку.

- недосконалість існуючих інструментів механізму державної підтримки розвитку територій з особливими проблемами розвитку [12].

Задля вирішення багатьох проблем з наведеного переліку застосовується інструмент стратегічного планування розвитку громади. Регіональні стратегії розвитку є інструментами реалізації регіональної політики, а їх розробка здійснюється з урахування стратегій розвитку міст, селищ та сіл.

Як зазначається у розробленому за підтримки Ради Європи посібнику зі стратегічного планування розвитку об'єднаної територіальної громади, формування і реалізація державної регіональної політики базується на таких ключових складових:

- секторальна (галузева): підвищення шляхом оптимізації і диверсифікації структури економіки, забезпечення ефективної спеціалізації регіонів з пріоритетним використанням власного ресурсного потенціалу

- територіальна (просторова): досягнення збалансованого розвитку територій, розвиток міжрегіонального співробітництва, формування “точок зростання”, підтримка та активізація місцевої економічної ініціативи та розвиток сільської місцевості, підтримання соціально-економічної єдності з акцентом на створення рівних умов для розвитку людини

- управлінська: застосування єдиних підходів до формування та реалізації політики регіонального розвитку, створення єдиної системи стратегічного планування та прогнозування.

Стратегічне планування – це системна технологія обґрунтування та ухвалення рішень щодо місцевого розвитку, визначення цілей на майбутнє та способів їх досягнення, що ґрунтується на ситуаційному аналізі зовнішнього оточення території та її внутрішнього потенціалу і дій. Радою Європи визначає необхідність стратегічного планування для об'єднаних територіальних громад такими причинами:

- стратегічний план є показником готовності керівництва брати на себе відповідальність за соціально-економічний розвиток територіальної громади

- стратегічний план – найбільш ефективний інструмент реагування на невизначеність зовнішнього середовища і формування сприятливого для розвитку економіки місцевого ділового клімату, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність і матеріально-фінансову самодостатність території;

- розробка стратегічного плану – це організація конструктивного діалогу органів місцевого самоврядування, державної влади, населення і представників бізнесу;

– стратегічний план як засіб лобіювання інтересів громади на регіональному і національному рівнях.

Для здійснення ефективного планування в об'єднаних територіальних громадах важливо дотримуватися певних принципів:

1. Стратегічний план розробляється не на основі досягнутих надбань, а орієнтуючись на стратегічне бачення розвитку громади, орієнтуючись на кінцеву мету, для якої формується план.

2. Кінцева мета визначається не вузьким колом бюрократів, а громадою шляхом делегування представників до робочої групи, що працює над розробкою стратегічного плану, а також через громадські обговорення питання стратегічного вибору розвитку території у ЗМІ, через соціологічні опитування, фокус-групи і т.д.

3. Робоча група із стратегічного планування є постійно діючою, хоча її склад може змінюватися. Протягом часу робоча група може коригувати та змінювати деякі пріоритети, заходи для досягнення мети на основі аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на територіальний розвиток, тож планування є гнучким та здатним до підлаштування до актуальних зовнішніх умов.

4. До реалізації пріоритетів і стратегічних напрямів застосовується проектний підхід. Включені до плану дій заходи повинні бути чітко сформульовані, мати розроблені критерії оцінки виконання, фінансові показники, терміни реалізації та відповідальних за виконання.

5. Має здійснюватися постійний моніторинг за процесом реалізації плану та аналіз змін і зовнішньому та внутрішньому середовищі території, визначаються показники оцінки рівня досягнення цілей та наближення до кінцевого результату [21].

На відміну від комплексної програми соціально-економічного розвитку, яка охоплює усі сфери життєдіяльності відповідної території, метою стратегічного планування є розв'язання тільки ключових проблем та визначення лише кількох найважливіших пріоритетів розвитку

Найбільш поширеними аналітичними методами в рамках створення стратегічного планування є: соціально-економічний аналіз; порівняльний аналіз; SWOT-аналіз; PESTLE-аналіз; соціологічний аналіз.

Виконання стратегій розвитку ОТГ має базуватися на такій системі цінностей:

- забезпечення змістовного взаємозв'язку стратегії з іншими плановими документами щодо поточної та перспективної діяльності з розвитку громади та її території
- загальне керівництво та вся повнота відповідальності за реалізацію стратегії покладається на керівництво місцевого самоврядування
- своєчасність та попередження
- персональна відповідальність
- відкритість та прозорість для громадськості
- поточна науково-комунікаційна підтримка процесів реалізації стратегії
- несуперечність зі стратегіями більш високого рівня, таких як секторальні стратегії децентралізації регіону, Національна стратегія сталого розвитку “Україна-2020”, Енергетична стратегія України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність” тощо [27].

З'ясування очікувань стейкхолдерів доцільно проводити на основі CLEAR-методу (де С – Can do, або спроможність брати участь, L – like to, або бажання до участі, E – Enabled to, або створення можливостей до участі, A – Asked to, або запрошення до участі, R – Responded to, або врахування точки зору) [3]. Визначення пріоритетності стратегій розвитку можливе способом використання методу “Форсайт” (від англ. foresight – погляд в майбутнє). Форсайт – це процес систематичного визначення нових стратегічних напрямів, які в довгостроковій перспективі можуть значно впливати на економічний і соціальний розвиток шляхом обговорення можливих шляхів розвитку і формування на цій основі довгострокових пріоритетів, сукупність інструментів, що дозволяють активно передбачати проблеми майбутнього та можливий план дій. За цим методом враховуються інтереси за трикутником “влада-бізнес-громада” [11].

У рамках проведення соціально-економічного аналізу створюється профіль громади Рис 1.2, який розкриває такі складові :

Рис 1.2. Складові профілю об'єднаної територіальної громади

Розробка Профілю громади необхідна для більш точної оцінки існуючої соціально-економічної ситуації, що, безумовно, впливає на вибір сценарію та пріоритетів місцевого розвитку. Тому цей розділ Стратегії повинен містити аналіз тенденцій розвитку та сторін життєдіяльності території за останні роки, що дасть можливість зробити більш кваліфіковані прогнози соціально-економічного розвитку території на найближчі роки за існуючих умов або у випадках тих чи інших змін зовнішніх і внутрішніх факторів. Врахування таких прогнозів зробить стратегію місцевого розвитку більш реалістичною. Корисно залучити до роботи над Профілем громади зовнішніх фахових експертів-аналітиків: вони можуть об'єктивно визначити, які напрями зростання є справді перспективними для території, а які тупиковими. Це пов'язано з тим, що вони не мають місцевих стереотипів та зв'язків із жодним суб'єктом місцевого розвитку[4].

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1. Діагностика соціально-економічного розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади

Петриківська об'єднана територіальна громада Дніпропетровської області була утворена у 2017 році. Адміністративним центром громади є смт. Петриківка. Відповідно до паспорту ОТГ, у громаді проживає 8683 населення, з яких 217 є фізичними особами-підприємцями, 274 – юридичними особами. До Петриківської об'єднаної територіальної громади належать такі населені пункти: смт. Петриківка, с. Мала Петриківка, с. Сотницьке, с. Кулішеве, с. Хутірське. У таблиці 2.1. наведені основні характеристики Петриківського ОТГ[16]. Петриківська селищна об'єднана громада розташована у центрі Петриківського району та північно-західніше від центру Дніпропетровської області. На території ОТГ протікають 2 річки – р. Оріль та р. Чаплина. На території громади знаходиться великий масив ставків рибного господарства (~ 1000 га). Петриківська громада знаходиться на відстані 50 км від обласного центру, м. Дніпро та 30 км від м. Кам'янське, межує з селами Єлизаветівка, Іванівка, Лобойківка, Чаплинка.

Культурною особливістю Петриківської ОТГ є те, що ця громада культивує та популяризує традицію Петриківського розпису – характерного стилю етнічного малярства. Окремі речі з візерунками в стилі петриківського розпису збереглися ще з XVIII ст.. Однак у сучасному розумінні цей напрям сформувався наприкінці XIX ст. — на початку XX ст.. Походження петриківського розпису пов'язують з козацтвом і заселенням Дніпровщини вихідцями з Полтавщини, Слобожанщини та Поділля у XVIII ст. та в першій половині XIX ст.. Проте невідомо, де й коли саме розвинулися традиції, що лягли в основу цього напрямку малярства.

Петриківський розпис включений до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО [14].

Характеристика Петриківської об'єднаної територіальної громади

Ознака	Петриківська об'єднана територіальна громада
Рік утворення	2017
Адміністративний центр	смт. Петриківка
Населення	9481
Середній вік мешканця	46 років
Природний приріст населення	-69
Рівень освіти населення (% від населення)	– початкова – 0,5% – середня – 21% – середня спеціальна – 31% – вища – 9%
Відстань до обласного центру	50 км
Населені пункти, що входять до складу ОТГ	1. смт Петриківка 2. с. Мала Петриківка 3. с. Сотницьке 4. с. Кулішеве 5. с. Хутірське
Кількість фізичних осіб-підприємців	217
Кількість юридичних осіб	274
Кількість закладів культури	7
Кількість закладів освіти	5
Кількість закладів охорони здоров'я	1
Структура земельного фонду ОТГ	га 1. Рілля – 6701,3 га 2. Багаторічні насаження – 103 3. Сіножаті – 326 га 4. Пасовища – 318 га 5. Лісові землі – 389 га 6. Землі історико-культурного призначення – 1,3 га 7. Води – 69 га
Ринки	1
Найбільші роботодавці ОТГ	1. ДТЕК 2. СТОВ Хутірське 3. Агрофірма Світанок

Більшість населення Петриківки зайняті у сільському господарстві – 50,8%, у торгівлі зайняті – 17,7% населення, у сфері освіти – 13,6%, охороні здоров'я – 8,1%, державній службі – 8,1%, будівництві – 1,8%.

Трудова зайнятість жителів Петриківської ОТГ

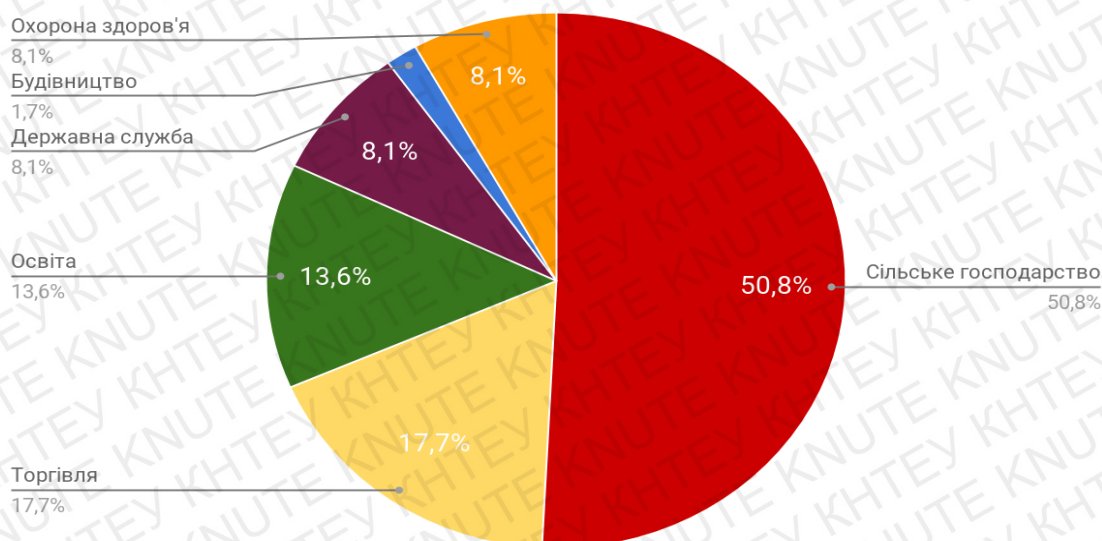

Рис.2.1. Розподіл трудової зайнятості населення Петриківської ОТГ

На території громади працює близько 250 майстрів Петриківського розпису. Також діють Центр народної творчості "Петриківка", громадські організації "Квітка Петриківки", "Петриківське земляцтво", "Сяйво", БФ "Єдність", "Ветеран Петриківки".

У 2019 році була затверджена Стратегія сталого розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади на 2019-2027 роки. Відповідно до неї, основними стратегічними цілями Петриківської ОТГ є:

- розвиток соціальної сфери для посилення людського капіталу;
- створення конкурентної місцевої економіки, заснованої на талантах підприємництва мешканців, розвиток туризму і сільського господарства;
- створення системи збереження, захисту та просування культурної спадщини та активізація розвитку сфери культури;
- ефективна система захисту навколишнього середовища, яка забезпечує високий рівень комфорту мешканців.

При розробці стратегічного плану Петриківської ОТГ було проаналізовано актуальний стан соціально-економічного розвитку ОТГ. Як зазначається у висновках цього аналізу, демографічна структура громади є несприятливою через високу частку людей після працездатного віку та стійкий негативний міграційний баланс. Рівень безробіття станом на 2018 рік є низьким – менше 1%. Серед населення громади домінують жінки. Вони беруть активну участь у соціально-економічному житті громади та займають посади в органах місцевого самоврядування, державних органах, у навчальних закладах та установах культури. У той же час ринок праці в ОТГ для жінок є несприятливим, у ринковій діяльності, розвинутій в ОТГ переважним є працевлаштування для чоловіків. За таких умов існує ризик міграції працездатних жінок в інші регіони України або за її межі, що може становити значний ризик для демографічної ситуації в ОТГ за умов старіння населення.

Місцеве самоврядування Петриківської ОТГ наводить такі ключові фактори, що впливають на якість населення в ОТГ [23]:

Таблиця 2.2.

Ключові фактори, які впливають на якість життя в ОТГ

	Позитивні фактори	Негативні фактори
Інфраструктура і просторове планування	Вигідне розташування Відсутність обтяжливої промисловості Нова школа в центрі Петриківки і спортивні об'єкти	Низька якість технічної інфраструктури, зокрема водопостачання та каналізації Відсутність планів просторового планування територій для всієї громади
Економіка	Добре розвинений сільськогосподарський сектор Потенціал розвитку переробки Інноваційні галузі сільськогосподарського виробництва	Високий рівень безробіття Відсутність привабливих робочих місць
Навколишнє середовище і туризм	Впізнавана культура і мистецтво, яка є національною та світовою спадщиною Привабливі екологічні цінності	Відсутність інфраструктури та туристичної пропозиції Невирішена проблема очищення стічних вод Низька екологічна свідомість
Суспільство, людський капітал	Запис до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО Висока активність місцевої спільноти Соціально відповідальний бізнес	Старіюча спільнота Міграції Соціальні патології
Орган самоврядування	Активні місцеві лідери Досвід співпраці з міжнародними партнерами	Відсутність ЦНАП-у Недостатня кількість кваліфікованих чиновників Відсутність відділу розвитку

Проведений аналіз факторів, які визначають якість життя, охоплює усі напрями життєдіяльності громади, дає можливість зрозуміти проблеми та визначити можливі напрямки подальшого розвитку громади.

2.2 Рекомендації щодо формування стратегії соціально-економічного розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади на сучасному етапі

У процесі моніторингу та оцінювання показники повинні підбиратись відповідно до визначених стратегічних і оперативних цілей та завдань Стратегії таким чином, щоб вони відображали вплив реалізації Стратегії на трансформацію громади та показували конкретні результати.

У Стратегії сталого розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади зазначені такі операційні цілі для досягнення стратегічних цілей громади:

Таблиця 2.3.

Операційні цілі Петриківської ОТГ

Ціль 1: Розвиток соціальної сфери для посилення людського капіталу	Ціль 2. Створення конкурентної місцевої економіки, заснованої на талантах і підприємництві мешканців, розвиток туризму і сільського господарства
1.1. Високий рівень громадської, соціальної та медичної безпеки для мешканців 1.2. Зростання інтелектуального капіталу і розвиток громадського суспільства 1.3. Збереження місцевої самобутності та розвиток соціального капіталу 1.4. Ефективна система громадського управління 1.5. Включення в життя громадян різних груп мешканців на основі співпраці, заснованої на довірі	2.1. Підтримка розвитку туристичної та рекреаційної бази 2.2. Висока якість підприємницької освіти 2.3. Зростання конкурентоспроможності сільських територій і розвиток місцевого підприємництва 2.4. Промоція підприємницької ініціативи серед наймолодших мешканців громади 2.5 Зростання конкурентоспроможності продукції та послуг на місцевому ринку
Ціль 3. Створення системи збереження, захисту і просування культурної спадщини та активізація розвитку сфери культури.	Ціль 4. Ефективна система захисту навколишнього середовища, яка забезпечує високий рівень комфорту життя мешканців
3.1. Збереження, захист і просування культурної спадщини 3.2. Активізація розвитку сфери культури	4.1. Збереження природної привабливості, підвищення екологічної свідомості, екологічної та енергетичної безпека 4.2. Підвищення привабливості проживання в сільській місцевості та розвиток мережевої інфраструктури 4.3. Систематичне поліпшення транспортної доступності 4.4. Сприяння здоровому способу життя, підвищення обізнаності та культури здоров'я мешканців і мешканок 4.5. Ефективна система управління високої якості публічними і комунальними послугами

Як зазначає дослідник Ярослав Жаліло, для розбудови об'єднаних територіальних громад важливо розвивати у першу чергу інституційну систему, яка забезпечує сталий та ефективний механізм прийняття рішень, складається з формалізованих інститутів, які підвищують рівень довіри громадян. Завданням інституційного розвитку є становлення системи інститутів, які забезпечують безпосередній взаємозв'язок між розвитком територіальної спільноти як цілого та суб'єктів, які функціонують на цій території. Якісна інституційна спроможність формує умови інклюзивного розвитку, під яким мається на увазі залучення основних груп спільноти як до отримання переваг від розвитку, так і до участі у процесі прийняття рішень[8]. У недоліках функціонування громаді, зазначених у цьому розділі, відзначається також недоліки інституціональної спроможності Петриківської об'єднаної територіальної громади. Тож у стратегічний план розвитку Петриківської ОТГ доцільно було б внести заходи, спрямовані на посилення інституціональної спроможності громади.

Як можна побачити з характеристики Петриківської ОТГ, Петриківська громада є територією з акцентом на сільське господарство. Це означає, що Петриківська об'єднана територіальна громада має значний потенціал до створення актуального продукту за умов глобальних трендів розвитку екологічного руху. Для розвитку локального продукту важливою є диверсифікація виробництва – розробити план розширити асортимент продукції, що виробляється в громаді, займатися промоцією органічного виробництва. За умов глобальної екологічної кризи все більшої популярності здобуває кампанія за споживання локального продукту, виробленого екологічним шляхом. В Україні в цілому наявний позитивний ландшафт розвитку “зеленого бізнесу” [20], екологічний продукт набуває широкої популярності та має високу цінність на ринку продукції [26]. Пріоритизація вироблення екологічного локального продукту та близькість до центру обласного значення підвищить потенціал Петриківської об'єднаної територіальної громади до економічного зростання та реалізації потенціалу місцевості сприятливих географічних умов.

Перевагою Петриківської об'єднаної територіальної громади є культурна особливість громади – активний розвиток та популяризація українського традиційного Петриківського розпису, занесеного до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО. Одним з можливих шляхів використання цієї переваги громади є розвиток фестивального руху[5]. Петриківська ОТГ має значний потенціал для нанесення на туристичну карту України. Органи місцевого самоврядування впроваджують дії задля покращення місцевої туристичної інфраструктури, що логістично полегшує досягнення цієї мети. Проведення у Петриківській ОТГ фестивалів всеукраїнського значення підвищить туристичну привабливість регіону, сприятиме створення бренду громади, власного унікального продукту, який шляхом розвитку фестивального руху зможе популяризуватися у всеукраїнському масштабі, що зможе збільшити надходження до місцевого бюджету.

Важливим чинником економічного зростання громади є формування активного бізнес-середовища. Створення таких умов забезпечить збільшення місцевого бюджету, знизить ризики демографічної кризи так як зменшить необхідність місцевого працездатного населення для трудової міграції та підвищить привабливість території для молоді. Реалізація трудового потенціалу населення може бути здійснена шляхом:

- моніторинг реалізації місцевих програм шляхом систематизації зауважень та пропозицій населення;
- стимулювання громадських ініціатив щодо включення пропозицій в програми та плани об'єднаної територіальної громади;
- оптимізація використання комунальної власності;
- створення ОСББ та будинкових комітетів;
- залучення підприємств для організації заходів з благоустрою населених пунктів;
- створення відповідної інфраструктури у мережі інтернет для залучення членів громади до вирішення суспільно важливих питань;
- ініціювання можливості створення чи розвитку благодійності, допомоги соціально незахищеним особам, зокрема інвалідам, ветеранам війн та праці[24].

Висновки

У ході наукового дослідження було проаналізовано формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад на прикладі Петриківської об'єднаної територіальної громади.

1. Було визначено ключові відмінності у способі реалізації регіональної політики до реформи децентралізації та після. Найважливішим аспектом реформи децентралізації є, в першу чергу, бюджетна децентралізація – значно збільшуються повноваження органів місцевого самоврядування щодо розпорядження місцевим бюджетом. Зі стратегічної точки зору на зміну секторального підходу тепер послуговуються проектним підходом. Зменшується субсидізація та державна допомога регіонів. Суб'єктом регіональної політики стає багаторівневе врядування. Відповідальність на розвиток місцевості покладається на органи місцевого самоврядування з активним залученням членів громади.

2. Проаналізовано розвиток реформи децентралізації в Україні. На сьогоднішній день в Україні створено 876 ОТГ, в яких проживають 15% населення України, з моменту старту реформу місцеві бюджети зросли на 165 млрд грн, державна підтримка регіонального розвитку та інфраструктури зросла у 39 разів, було створено 123 центри надання адміністративних послуг в ОТГ, прихильність громадян до реформи зросла до 60%.

3. Визначено теоретичні та методологічні засади стратегічного планування об'єднаних територіальних громад. Стратегічне планування – це системна технологія обґрунтування та ухвалення рішень щодо місцевого розвитку, визначення цілей на майбутнє та способів їх досягнення, що ґрунтується на ситуаційному аналізі зовнішнього оточення території та її внутрішнього потенціалу і дій. Стратегічний план є найбільш ефективним інструментом реагування на невизначеність зовнішнього середовища і формування сприятливого для розвитку економіки місцевого ділового клімату, що дозволяє підвищити конкурентноспроможність і матеріально-фінансову самодостатність території, який відіграє функцію конструктивного діалогу органів місцевого самоврядування, державної влади,

населення і представників бізнесу та є одним зі способів лобіювання інтересів громади на регіональному і національному рівнях. Стратегічний план має розроблятися з активною участю членів громади, для його створення формується постійна робоча група при органах місцевого самоврядування.

4. Було розглянуто методологію стратегічного планування об'єднаних територіальних громад. Найбільш ефективними методами стратегічного планування є, у першу чергу, створення профілю громади, використання CLEAR-методу, методу “Форсайт”, соціологічний аналіз, SWOT– та PESTLE-аналіз.

5. Нами було охарактеризовано Петриківську об'єднану територіальну громаду. Петриківська ОТГ складається з 5 населених пунктів, у яких проживає 9481 населення. Знаходиться у 50 км від обласного центру. Спостерігається старіння населення. Домінує сільське господарство. Найбільші роботодавці ОТГ – ДТЕК, СТОВ Хутірське, Агрофірма “Світанок”. Культурною особливістю громади є розвиток та культивування унікального Петриківського розпису, занесеного до Списку нематеріальної спадщини ЮНЕСКО.

6. Проаналізовано План сталого розвитку Петриківської ОТГ. Відповідно до нього, Петриківською ОТГ поставлено 4 стратегічні цілі: розвиток соціальної сфери для посилення людського капіталу, створення конкурентної місцевої економіки, заснованої на талантах і підприємництві мешканців, розвиток туризму і сільського господарства, створення системи збереження, захисту і просування культурної спадщини та активізація розвитку сфери культури, ефективна система захисту навколишнього середовища, яка забезпечує високий рівень комфорту життя мешканців.

7. Було розроблено рекомендації до покращення стратегічного планування Петриківської ОТГ. Нами було запропоновано включити до плану Петриківської ОТГ диверсифікація виробництва сільськогосподарського продукту, розвиток “зеленого бізнесу”, промоція локально виробленого продукту в регіоні, розвиток фестивального руху в громаді задля популяризації Петриківської ОТГ у всеукраїнському масштабі та промоції локального бренду та продукції, формування активного-бізнес середовища всередині громади шляхом стимулювання громадських ініціатив.

Список використаних джерел

1. Preliminary Opinion on the Constitutional Amendments regarding the Territorial Structure and Local Administration of Ukraine [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI%282015%29008-e>.
2. Rabinovich M. Kennan Cable No. 34: Revisiting Decentralization After Maidan: Achievements and Challenges of Ukraine's Local Governance Reform [Електронний ресурс] / M. Rabinovich, A. Levitas, A. Umland. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.wilsoncenter.org/publication/kennan-cable-no-34-revisiting-decentralization-after-maidan-achievements-and-challenges>.
3. Velasquez M. An Analysis of Multi-Criteria Decision Making Methods / M. Velasquez, P. Hester. //International Journal of Operations Research. – 2013. – №10. – С. 56–66.
4. Берданова О. стратегічне планування місцевого розвитку / О. Берданова, В. Вакуленко. – Київ: ТОВ «Софія-А», 2012. – 88 с.
5. Віткалов С. В. фестивальний рух як культурний феномен сучасності: аналіз регіонального вектора/ С. В. Віткалов. // Культура України. – 2016. – №52. – С. 182–190.
6. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>.
7. Децентралізація у цифрах [Електронний ресурс] // Офіс реформ Кабінету Міністрів України – Режим доступу до ресурсу: <https://rdo.in.ua/direction/decentralizaciya>.
8. Жаліло Я. А. Децентралізація влади як інституційний чинник системної трансформації економіки / Я. А. Жаліло. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2019. – №1. – С. 69-82
9. Жаліло Я. Про принципи сучасної політики регіонального розвитку [Електронний ресурс] / Я. Жаліло //Дзеркало тижня. – 2018.

10. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

11. Костюкевич Р. М. Проектне управління в системі стратегічного планування об'єднаних територіальних громад/ Р. М. Костюкевич, О. М. Мандзюк // Управління розвитком складних систем. – 2016. - Вип. 26. - С. 74-82. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Urss_2016_26_12.

12. Механізми реалізації регіональної політики: оцінка ефективності та напрями удосконалення: монографія / наук. ред. С. Л. Шульц; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2018. 205 с.

13. Навіщо децентралізація? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://decentralization.gov.ua/about>.

14. Нематеріальна культурна спадщина України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245154362&cat_id=245154164.

15. Ортіна Г. В. Дорожня карта створення спроможних ОТГ / Г. В. Ортіна // Формування та шляхи створення об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації / Г. В. Ортіна. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2019. – С. 8–22.

16. Паспорт Петриківської ОТГ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://petrykivska.otg.dp.gov.ua/ua/nasha-gromad%D0%B0/pasport-otg>.

17. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

18. Романова В. Досягнення та перспективи реформ децентралізації в Україні з 2014 року [Електронний ресурс] / В. Романова, А. Умланд // VoxUkraine. 2019. – Режим доступу до ресурсу: voxukraine.org/uk/dosyagnennya-ta-perspektivi-reform-detsentralizatsiyi-v-ukrayini-z-2014-roku/.

19. Степаненко Б. В. Фінансування «зеленого» бізнесу у контексті забезпечення сталого розвитку / Б. В. Степаненко. // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №12. – С. 75–81.

20. Сава А. Децентралізація управління як важлива передумова розвитку сільських територій [електронний ресурс] / а. сава, о. олійник, о. довгань // вектори розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: тренди та перспективи. – 2018. – Режим доступу до ресурсу:

http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/36565/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80_%D0%B9%2C%20%D0%9E%D0%BB_%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0%2C%20%D0%94%D0%BE%D0%B2%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%8C%20%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0.pdf.

21. Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади / О.Берданова, В. Вакуленко, І. Валентюк, А. Ткачук. – Київ, 2017. – 125 с.

22. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

23. Стратегія сталого розвитку петриківської об'єднаної територіальної громади на 2019 - 2027 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://petrykivska.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/46/uploaded-files/Strategia-Petrykivska-OTG-fin.pdf>.

24. Хандій О. О. Інституційне забезпечення розвитку соціального та трудового потенціалів територіальних громад / О. О. Хандій. // Економічний вісник Донбасу. – 2019. – №2. – С. 79–90.

25. Хилко М. І. Екологічна криза як криза існуючої системи цінностей / М. І. Хилко. // Політичне життя. – 2019. – №1. – С. 59–67.

26. Хомюк Н. Децентралізація як чинник диверсифікації розвитку сільських територій / Н. Хомюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. - 2019. - № 1. - С. 85-91. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echscenu_2019_1_13.

27. Чикаренко І. А. Досвід стратегічного управління розвитком об'єднаних територіальних громад / І. А. Чикаренко, О. О. Чикаренко, А. С. Ушакова // Аспекти публічного управління. – 2018. - Т. 6, № 10. - С. 54-61. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_10_9.

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

на тему:

«Формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади»

Студентки 3 курсу бс групи
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»,
спеціалізації
«Публічне управління та
адміністрування»

Тимофєєва
Андрія Валерійовича

Науковий керівник :
доктор наук з державного
управління,
професор

Головня
Юлія Ігорівна

Гарант освітньої програми:
доктор наук з державного
управління,
професор

Головня
Юлія Ігорівна

Київ 2020

РЕФЕРАТ

випускної кваліфікаційної роботи, виконаної на тему:

«Формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади»

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2-х розділів, висновків і списку використаних джерел і додатків. Основний текст роботи становить 20 сторінок. Список використаних джерел містить 27 найменувань, викладених на 4 сторінках.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади.

Предметом дослідження є механізми, інструменти та практики ефективного стратегічного планування розвитку об'єднаних територіальних громад на прикладі Петриківської об'єднаної територіальної громади.

Метою дослідження є дослідити особливості формування стратегії соціально-економічного розвитку Петриківської об'єднаної територіальної громади.

Зазначена мета вимагає вирішити наступні **завдання**:

- визначити ключові відмінності у способі реалізації регіональної політики до реформи децентралізації та після;
- проаналізувати розвиток реформи децентралізації в Україні;
- визначити теоретичні та методологічні засади стратегічного планування об'єднаних територіальних громад;
- розглянути методологію стратегічного планування об'єднаних територіальних громад;
- охарактеризувати Петриківську ОТГ;
- проаналізувати План сталого розвитку Петриківської ОТГ;
- надати рекомендації до покращення Плану сталого розвитку Петриківської ОТГ.

У першому розділі розкриваються сутність та механізм формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади як інструменту реалізації регіональної політики.

У другому розділі здійснюється оцінювання вироблення стратегії соціально-економічного розвитку громади на прикладі Петриківської об'єднаної територіальної громади та надано пропозиції до її вдосконалення.

Одержані результати можуть бути використані в практичній діяльності органів місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад.

Рік виконання роботи 2019–2020 рр.

Рік захисту роботи – 2020

Анотація

випускної кваліфікаційної роботи, виконаної на тему:
«Формування стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади»

Випускна кваліфікаційна робота присвячена дослідженню діяльності органів місцевого самоврядування на прикладі Петриківської об'єднаної територіальної громади. В роботі обґрунтовано розвиток практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності стратегічного планування Петриківської об'єднаної територіальної громади

Досліджено механізми та методологію вироблення стратегії соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади, проблеми реалізації державної регіональної політики за умов децентралізації, проаналізовано вироблення стратегії соціально-економічного розвитку громади на прикладі Петриківської ОТГ. На цій основі розроблено практичні рекомендації щодо покращення діяльності органів місцевого самоврядування Петриківської ОТГ.

Ключові слова: регіональна політика, децентралізація, державна політика, стратегічне планування, соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади

Summary

final qualifying paper performed on the theme:
« Socio-economical development strategy making for amalgamated territorial community
»

The final qualification paper is devoted to the study of the activities of local self-government institutions on example of Petrykivska amalgamated territorial community. The work substantiates the development of practical recommendations for rising efficiency of Petrykivska amalgamated territorial community strategic planning.

The directions of mechanism and methodology of socio-economical development strategy formation of amalgamated territorial communities, the problems of regional public policy realization in terms of decentralization reform, socio-economical development strategy making on the example of Petrykivska amalgamated territorial community are analyzed. On this basis, practical recommendations on improving local self-government institutions activities have been developed.

Keywords: regional public policy, decentralization, amalgamated territorial community, strategic planning, socio-economical development of amalgamated territorial community